

Περιήγηση

Θα μπορούσαμε να ονομάσουμε τον τόπο και «Τέλος του ταξιδιού». Δεν θα είχαμε άδικο, αφού εδώ είναι οι εκβολές του Αχελώου, ο τερματισμός της μακράς υδάτινης πορείας του θρυλικού ποταμού. Μιας πορείας 225 χιλιομέτρων, περιπετειώδους, πολυδαίδαλης και πολύπλοκης, ανάμεσα σε χαράδρες, κοιλάδες, πεδιάδες και βουνά.

Φ.ΠΤ. ΑΡΧΕΙΟ ΣΑΔ

ΧΟΡΗΓΟΙ
ΑΡΘΡΟΥ

κτήμα _____
Κάκκαβος

Εκβολές Αχελώου

Ιόνιο, το τέλος του ταξιδιού

ΚΕΙΜΕΝΑ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή, Νίκος Πλακίδας, ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Αρχείο ΣΑΩ,

Σ.Α.Ω. Α.Β.Ε.Ε. - ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Στο δρόμο προς τις εκβολές

Μέχρι τώρα είχαμε γνωρίσει το πιο δυσπρόσιτο κομμάτι του Αχελώου, τις πηγές του. Που βρίσκονται στα ορεινά του **Ασπροποτάμου Τρικάλων**. Άλλες βαθειά κρυμμένες στο δάσος οξυάς της **Ρόνας** και άλλες στα υψίπεδα της περίφημης **Βερλίγκας**, στις πλαγιές του **Λάκμου**. Μολονότι, λοιπόν, είχαμε φτάσει αρκετά κοντά,⁽¹⁾ δεν είχαμε την τύχη ν' αντικρίσουμε τις εκβολές του μεγάλου ποταμού στις αμμουδερές παραλίες του Ιονίου, δυτικά του Μεσολογγίου.

Το «πλήρωμα του χρόνου» ήρθε με την πρόσκληση του καλού μας φίλου **Κώστα Ζαρόκωστα** που, χρόνια τώρα, εξερευνά την συγκεκριμένη περιοχή. Ως βάση των περιηγήσεών μας έχουμε το γνώριμο, φιλόξενο ξενοδοχείο της πόλης του Μεσολογγίου, «**ΘΕΟΞΕΝΙΑ**». Από εκεί, λοιπόν, ξεκινάμε με ΒΔ προσανατολισμό προς **Αιτωλικό**. Λιμνοθάλασσες, πουλιά

και αχανείς αλυκές, οι μεγαλύτερες στην Ελλάδα.

Σε απόσταση 12 χλμ. από το Θεοξένια φτάνουμε στο Αιτωλικό. Χτισμένο ανάμεσα σε δύο λιμνοθάλασσες, του Μεσολογγίου και Αιτωλικού, ήταν κάποτε συστάδα νησίδων που συνενώθηκαν και αποτέλεσαν το Αιτωλικό. Που θα εξακολουθούσε να είναι νησάκι μέσα στα αβαθή νερά των λιμνοθαλασσών, αν δεν συνδεόταν το **1848**, επί δημαρχίας **Κ.Ι. Κουρκουμέλη**, με την ξηρά. Η σύνδεση έγινε δυνατή με δύο, πολύτοξες γέφυρες, μήκους 200 – 250 περίπου μέτρων, ανατολικά και δυτικά του νησιού.⁽²⁾

Επισκοπή Μάστρου

Διασχίζουμε το Αιτωλικό από τον περιφερειακό δρόμο και, στην αρχή της δυτικής γέφυρας, μηδενίζουμε το οδόμετρο του αυτοκινήτου.

Στα **2,5** χλμ κατευθυνόμαστε λοξώς δε-

Στα τελειώματα του Αχελώου τα νερά είναι ήρεμα και ρηκά, ασφαλή αραξοβόλια για τις ψαρόβαρκες. Στο βάθος ορθώνεται ο απότομος όγκος της Οξειάς.

Το καθολικό της Επισκοπής Μάστρου, χτισμένης με αργούς λίθους και κεραμιδάκια. Στα κάτω τμήματα των τοίχων έχουν χρησιμοποιηθεί, σε δεύτερη χρήση, λιθόπλινθοι, πιθανότατα από τα ερείπια του αρχαίου Παιανίου.

ξιά για την βυζαντινή **Επισκοπή Μάστρου**. Ακολουθώντας τις πινακίδες προς **Αρχαίο Θέατρο Οινιάδων** και **Λιμάνι Αστακού** φτάνουμε σε απόσταση **7,2 χλμ.** από την γέφυρα στον χαμπλό λοφίσκο, με την περίφημη Επισκοπή Μάστρου στην κορυφή του. Ένα στενό, χωμάτινο μονοπάτι, μήκους 120 περίπου μέτρων, μας οδηγεί μπροστά στο μνημείο. Σύμφωνα με τον αείμνηστο καθηγητή **Αθανάσιο Παλιούρα**,⁽³⁾ στο μνημειώδες έργο του «BYZANTINE

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ», «ανάμεσα στα μνημεία της Παρακελωπίδας, την πρώτη θέση κατέχει η Επισκοπή Μάστρου, που τιμάται στο όνομα του Αγίου Ιωάννη του «Ριγανά».⁽⁴⁾ Το όνομα, η μεγαλοπρεπής εμφάνιση, το μέγεθος και η θέση του ναού συνηγορούν υπέρ της άποψης, ότι εδώ πρέπει να ήταν η έδρα του επισκόπου Αχελώου.

Αρχικά ο ναός χτίστηκε ως τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με υπερψωμένο το μεσαίο κλίτος, με τρεις ημικυκλικές αφίδες και με νάρθηκα. Στα μέσα περίπου του προηγούμε-

(1) Η επίσκεψή μας στην περιοχή είχε πραγματοποιηθεί με την ευκαιρία του άρθρου μας για το Μεσολόγγι, στο τεύχος 103, Άνοιξη 2015.

(2) Με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία, ιστορικότητα και παράδοση, το Αιτωλικό αποτελεί έναν συναρπαστικό προορισμό.

(3) Ο ομότιμος Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Αθ. Παλιούρας, απεβίωσε την 14^η Οκτωβρίου 2014, σε ηλικία 77 ετών.

(4) Στην περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας – και αλλού – με το επίθετο «Ριγανάς» ονομάζονται οι ναοί και τα ξεκκλήσια που είναι αφιερωμένα στο Γενέσιο του Προδρόμου και γιορτάζουν στις 24 Ιουνίου, όταν ανθίζει η ρίγανη.

νον αιώνα περιορίστηκε στο μεσαίο κλίτος. Από τον παλαιό ναό, εκτός από το μεσαίο κλίτος, σώζεται το νότιο κλίτος και τμήμα της βόρειας αφίδας, σε ύψος 2.50 μ. Στον βόρειο τοίχο του ναού σώζονται δύο ισχυρές αντηρίδες που ενισχύουν το οικοδόμημα επειδή το έδαφος είναι κατηφορικό.

Ο ναός είναι κτισμένος με αργούς λίθους και πλίνθους και με χρήση άφθονου κονιάματος. Στα κάτω τμήματα των τοίχων και κυρίως στις βάσεις και στις γωνίες χρησιμοποιήθηκαν σε δεύτερη χρήση μεγάλοι λιθόπλινθοι, προερχόμενοι πιθανότατα από τα ερείπια του αρχαίου Παιανίου, που τοποθετείται βορειότερα της Μάστρου. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές εργασίες συντήρησης του μνημείου. Οι σωζόμενες τοιχογραφίες χρονολογούνται μεταξύ του 12ου – 13ου αιώνα».

Ως προς την χρονολόγηση, κατά τον Παλιούρα, η τρίκλιτη βασιλική της Μάστρου ανήκει στην κατηγορία των ναών που αποτελούν τον συνδυατικό κρίκο ανάμεσα στις παλαιοχριστιανικές βασιλικές και στις βασιλικές της μεσοβυζαντινής περιόδου. Είναι, δηλαδή, από τα σπάνια μνημεία της λεγόμενης «σκοτεινής περιόδου», που αρχίζει από τα μέσα του 7ου και τελειώνει στα μέσα του 9ου αιώνα.

Παρατηρούμε τη σειρά των ορθογώνιων πελεκητών λίθων μπροστά στην είσοδο του ναού που φανερώνουν τα όρια του πρόναου. Πίσω ακριβώς από τις πόρινες παραστάδες της εισόδου, υπάρχουν ενσωματωμένοι στον τοίχο δύο μονοκόμματοι μαρμαρίνοι κίονες, αρχαιότερης εποχής, που στο άνω τους τμήμα φέρουν τα κιονόκρανα.

Ο κατάφυτος λοφίσκος της Επισκοπής, παρά το χαμηλό του ύψος, έχει στον περιμετρικό ορίζοντα μια θέα ανεμπόδιση. Τόσο προς τον **Αίνο** της Κεφαλονίας στα βάθη του Ιονίου όσο και στα τρία ορεινά συγκροτήματα του Αράκυνθου, του Πανατωλικού και των Ακαρνανικών ορέων, ενώ, πολύ πιο κοντά αναγνωρίζουμε τους εντυπωσιακούς βράχινους όγκους που περικλείουν τα περίφημα **Στενά της Κλεισούρας**.

Με κατεύθυνση προς το Δέλτα

Από την Επισκοπή Μάστρου κατευθυνόμαστε Δ προς τον οικισμό της **Κατοχής**.

Περνάμε πάνω από την τσιμεντένια γέφυρα της φαρδιάς κοίτης του Αχελώου. Σύμφωνα με το εμβληματικό βιβλίο – λεύκωμα του **Νίκου Πέτρου**,⁽⁵⁾ «το πέρασμα του Αχελώου στην Κατοχή γινόταν μέχρι και το **1968** – όταν κατασκευάστηκε η γέφυρα – με τις «περαταριές», απαρύλαχτο επί πολλούς αιώνες. Οι φαρδιές, επίπεδες βάρκες πηγαίνερονταν από όχθη σε όχθη με κουπιά και «σταλίκια», μεταφέροντας ανθρώπους, ζώα και πράγματα με όλους τους καιρούς, όταν επέτρεπε η κατεβασιά του ποταμού, και οι πνιγμοί δεν ήταν άγνωστοι. Ένα δεύτερο πέρασμα με περαταριά βρισκόταν λίγο βορειότερα στο χωριό Γουριά, κι αυτό σε χρήση από πολύ παλιά, μια και το αναφέρουν ο Leake, ο Hobhouse και άλλοι περιηγητές.

Τους καλοκαιρινούς μήνες, όταν τα νερά χαμηλώναν, το πέρασμα γινόταν και από τα «πεζοπόρια», ρηχά σημεία της κοίτης, όπου οι κάτοικοι των χωριών έστρωναν πέτρες ή πατούσαν την άμμο για να κάνουν ομαλό το πέρασμα... Και εκεί όμως τα ατυχήματα ήταν συχνά, γιατί τα περάσματα ήταν στενά και το ποτάμι, απρόβλεπτο, ακόμα και τους θερινούς μήνες».

Μεγαλοχώρι η Κατοχή, χτισμένη δίπλα στον Αχελώο, καθώς και σε χαμηλό λόφο, που δεσπόζει πάνω από την ροή του ποταμού, Εδώ επισκεπτόμαστε την «**Κούλια της κυρά – Βασιλικής**», μεσαιωνικό πύργο που ανεγέρθηκε για να ελέγχει αυτό το σημείο διέλευσης του ποταμού. Σύμφωνα με το site του «**Καστρολόγου**», ο πύργος πήρε το όνομά του από την κυρά – Βασιλική, την διάσημη ευνοούμενη του Αλή Πασά. Η κυβέρνηση του Καποδίστρια της παραχώρησε το 1830 τον πύργο για κατοικία, όπου έμεινε μέχρι τον θάνατό της το 1834.

Ο πύργος χτίστηκε, κατά πάσα πιθανότητα, από τους Βυζαντινούς του Δεσποτά-

(5) Ν. Πέτρου, ΑΧΕΛΩΟΣ, εκδ. ΚΟΑΝ, Αθήνα 2001.

Ο οικισμός της Κατοχής δίπλα στα γαλίνια, σαν ακίνητα, νερά του Αχελώου.

Η «Κούλια της κυρά – Βασιλικής», που της παραχώρησε ο Καποδίστριας το 1830 για κατοικία. Ο πύργος χτίστηκε, κατά πάσα πιθανότητα από τους Βυζαντινούς του Δεσποτάτου της Ηπείρου τον 14ο αιώνα.
ΦΩΤ: Ν. ΠΛΑΚΙΔΑΣ

του της Ηπείρου τον 14^ο αιώνα, μετά την εκδίωξη των Φράγκων από την περιοχή. Ο πύργος κρίθηκε διατηρητέο μνημείο το 1975, με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η τοικοδομία του Πύργου αποτελείται από χοντρούς πελεκητούς γωνιόλιθους και από αργολιθοδομή με ασβεστοκονίαμα και ενδιάμεσα κεραμιδάκια. Είναι τετράγωνος, με εξωτερικό μήκος πλευράς 6,5 μέτρα. Σε ύψος 5 μέτρων από το έδαφος υπάρχουν στους τοίχους 4 τοξωτά ανοίγματα, ένα στο κέντρο κάθε πλευράς. Έξω από την Κατοχή ακολουθούμε δεξιά την κεντρική αρτηρία προς τους αρχαίους **Οινιάδες**, την δεύτερη σημαντικότερη πόλη της αρχαίας Ακαρνανίας μετά την Στράτο. ⁽⁶⁾

Αφήνουμε αριστερά μας την αρχαία πο-

λιτεία με το πανέμορφο θεατράκι, τις επιβλητικές οχυρώσεις και το **Νεώριο** των Οινιάδων.

Είναι ένα μνημείο μοναδικό στον Ελλαδικό χώρο, ένα «στεριανό λιμάνι» λαξευμένο στο βράχο, με κάθετα τοιχώματα και 6 παράλληλα αντερείσματα, που δημιουργούσαν χωρίσματα για 7 σκάφη.

Από τους Οινιάδες μια μακρότατη ευθεία 15 σχεδόν χιλιομέτρων διασχίζει την εκτεταμένη επίπεδη έκταση που αναπτύσσεται ΒΔ και παράλληλα με την ελικοειδή πορεία της ροής του Αχελώου. Αυτό είναι το τελευταίο τμήμα του μεγάλου ποταμού πριν εκβάλει στην αμμουδερή γλώσσα, ανάμεσα στους όρμους **Διόνι** και **Οξειάς**.

Η έκταση του δέλτα είναι πραγματικά αχανής.

(6) Για την αρχαία πόλη των Οινιάδων θα υπάρξει μελλοντικά ένα αποκλειστικό άρθρο.

Αρχαίοι Οινιάδες. Το «Νεώριο» είναι ένα μνημείο μοναδικό στον ελλαδικό χώρο, λαξευμένο στον βράχο με 6 παράλληλα αντερείσματα, που δημιουργούσαν χωρίσματα για 7 σκάφη.
Τμήμα οχυρωματικού περιβόλου των αρχαίων Οινιάδων, με άριστη πολυγωνική τοικοποιία.
ΦΩΤ: Ν. ΠΛΑΚΙΔΑΣ

Αεροφωτογραφία της εκπληκτικής περιοχής των εκβολών του Αχελώου. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ ΣΑΩ

Ένα από τα πάμπολλα ψαροκάλυβα στο Διόνι, έναν τόπο αμφιλεγόμενης αισθητικής αλλά πολύ ιδιαίτερο, που σπάνια συναντάει κανείς. Στο βάθος ο λόφος Κουτσιλάρης.

Γι' αυτή την πεδιάδα έγραψε ο Woodhouse το 1892⁽⁷⁾ : «... Καθώς την αντικρίζουμε να απλώνεται μπροστά μας, από την κορυφή ενός νησιού – λόφου, είναι αδύνατον να αποφύγουμε το συμπέρασμα ότι αυτή η πεδιάδα, όπως και εκείνη της Αιγύπτου, είναι το δώρο του, ποταμού, ότι προήλθε από τη συγκέντρωση των εναποθέσεων του Αχελώου γύρω από τα βραχώδη νησιά στο στόμιό του».

Ως προς την γεωλογική ηλικία του δέλτα, είναι σχετικά μικρή. Σχηματίστηκε από τις εναποθέσεις του ποταμού μέσα στα τελευταία 6.000 – 10.000 χρόνια, μετά το τέλος της πρόσφατης περιόδου των παγετώνων. Κατά την μέγιστη επέκταση των παγετώνων στην αρχή της Ολοκαίνου περιόδου, δηλαδή πριν από 15.000

– 20.000 χρόνια, η στάθμη της θάλασσας βρισκόταν περίπου 100 μέτρα χαμηλότερα από ό,τι σήμερα... Καθώς έλειωναν οι πάγοι, η θάλασσα ανέβηκε σταδιακά στα σημερινά της επίπεδα, όμως μέσα στις επόμενες χιλιετηρίδες η στάθμη της παρουσίασε συχνά αυξομειώσεις αρκετών μέτρων, κυρίως λόγω τεκτονικών φαινομένων.

Εξαιτίας αυτών των τεκτονικών φαινομένων, γύρω στο 4000 π.Χ. ήταν πολύ διαφορετική η εικόνα της περιοχής του δέλτα του Αχελώου. Έτσι, οι ασβεστολιθικοί λόφοι που είναι σήμερα διάσπαρτοι στην δελταϊκή πλατφόρμα – και ανάμεσά τους ο Κουτσιλάρης, ο Σκουπάς, το Διόνι και η Χουνοβίνα – περιβάλλονταν από ρηχή θάλασσα και ανήκαν στις Νότιες Εξινά-

(7) Ν. Πέτρου, ΑΧΕΛΩΟΣ, οπ. π.

(8) Ο Πεταλός είναι η μεγαλύτερη νήσος των Εξινάδων με έκταση 5,497 τετ. χλμ (5.497 στρέμματα). Το υψηλότερο σημείο του νησιού είναι σε υψόμετρο 250 μέτρων.

δες Νήσους.

Στους αιώνες που ακολούθησαν η μορφολογία της εκτεταμένης αυτής περιοχής μεταβαλλόταν ανάλογα με τις «διαθέσεις», δηλαδή την κατεύθυνση των εκβολών και τις προσχώσεις του μεγάλου ποταμού, που μεταφέρονταν όλο και δυτικότερα. Έτσι, μέχρι το τέλος του 5^{ου} αι. π.Χ. οι λόφοι του Λεσινιού – Κατοχής και ο Τρίκαρδος είχαν ήδη ενωθεί με την ξηρά και περιβάλλονταν από βάλτους, η θάλασσα γύρω από τον λόφο της Χουνοβίνας προσκωνόταν ταχύτατα και ο Αχελώος σχημάτιζε πολλούς κλάδους, ένας από τους οποίους χυνόταν στη θάλασσα νότια από τους Οινιάδες. Η μεταφορά των προσχώσεων όλο και δυτικότερα είχε ως αποτέλεσμα την υποχώρηση της ακτογραμμής στο ανατολικό τμήμα του δέλτα, ενώ η δράση των κυμάτων και της παλίρροιας δημιούργουσε τις πρώτες αμμόδεις νησίδες ανοικτά από τις ακτές.

Διόνι. Τόπος ξεχωριστός

Κινούμαστε παράλληλα με τους ΝΑ πρόποδες του ογκώδους, ασβεστολιθικού λόφου της Χουνοβίνας. Στα ριζά του λόφου, μέσα από καρστικές μικροσπηλιές, αναβλύζουν νερά.

-Εσείς ως τώρα, λέει ο Κώστας, ξέρατε μόνο τον τις πηγές του Αχελώου στα 2000 μέτρα, πάνω στα βουνά. Τώρα βλέπετε και κάποιες πηγές του στο επίπεδο της θάλασσας.

Ήδη απέναντί μας προβάλλει η μακρόστενη, θαμνοσκέπαστη και χαμπλού ύψους χερσόνησος Διόνι. Σε μικρή απόσταση, βορειότερα, διαγράφεται η ογκωδέστερη και σχεδόν γυμνή ράχη της νήσου του **Πεταλά**.⁽⁸⁾

Καθώς πλησιάζουμε στον όρμο Διόνι, κάποια παραπήγματα εξέχουν από την επίπεδη ακτή.

-Τώρα θ' αντικρίσετε έναν τόπο αμφιλεγόμενης αισθητικής, λέει ο Κώστας, που κινείται

Οι προσχώσεις έχουν δημιουργήσει μια αμμουδερή γλώσσα στεριάς, που για κάποιες εκατοντάδες μέτρα παρεμβάλλεται ανάμεσα στα νερά του Ιονίου και του Αχελώου.

Η περιοχή των εκβολών του Αχελώου στο Διόνι έχει γίνει τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα δημοφιλής στους λάτρεις των θαλάσσιων σπορ, wind surfing και Kite surfing. Απ' αυτές τις δραστηριότητες προκύπτουν εικόνες πραγματικά εντυπωσιακές. ΦΩΤ: Ν. ΠΛΑΚΙΔΑΣ

ανάμεσα στα όρια της γραφικότητας από τη μια, της αυθαιρεσίας και αναρχίας από την άλλη. Πάντως, είναι μια εικόνα απ' αυτές, που σπάνια μπορεί κάποιος να συναντήσει στην Ελλάδα.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, μπροστά στις εγκαταστάσεις του ψαράδικου οικισμού «**Διόνι**». Ξεκινάμε να βαδίζουμε σε μια γλώσσα στεριάς μήκους 200 περίπου μέτρων, που εισχωρεί μέσα στο νερό. Πάνω της είναι αραδιασμένες, η μια δίπλα στην άλλη, δεκάδες ψαροκαλύβες και παράγκες, κατασκευασμένες από μια απίθανη συστράτευση ετερόκλητων υλικών: τσίγκους, κυματοειδείς λαμαρίνες, σανίδες, πόρτες και παράθυρα από παλιά οικοδομικά υλικά, κεραμίδια, τσιμεντόλιθους και ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί κανείς.

Και, για να μην υπάρχει καμιά αμφιβολία για την εθνικότητα του οικισμού, υπάρ-

χουν και μερικές ελληνικές σημαίες, που ξεδιπλώνουν ανεπαίσθητα – στο απαλό αεράκι – τις πτυχές τους.

Δύο – τρεις ψαράδες είναι οι μόνες ανθρώπινες υπάρξεις, τούτη την ώρα στον οικισμό. Τα άλλα ζωντανά όντα είναι μερικές γάτες και σκύλοι.

Μπροστά από κάθε σχεδόν ψαροκαλύβα υπάρχει και μια «σκάλα», μια αυτοσχέδια ξύλινη προκυμαία μερικών μέτρων, όπου δένονται τα ψαροκάϊκα και οι βάρκες. Ο πυθμένας είναι ρηχός, με πρωταγωνιστές τα φύκια και τη λάσπη. Δεν θα μπορούσαμε τα νερά, να τα χαρακτηρίσουμε διαυγή.

Μπροστά στις εκβολές

Αφήνουμε πίσω μας τον ψαράδικο συνοικισμό και συνεχίζουμε σε χωματόδρομο προς τον νότο, παράλληλα με

την καμπυλόγραμμη παραλία του όρμου Διόνι. Στα δυτικά απλώνεται ο αχανής ορίζοντας του Ιονίου απ' τον οποίο εξέρχουν, μερικά χιλιόμετρα στ' ανοιχτά οι στεριές από τις νήσους των Νοτίων Εχινάδων, **Βρόμωνας** και **Μάκρη**.⁽⁹⁾

Στα νότια, απέναντι ακριβώς από τις εκβολές του Αχελώου, ορθώνεται ένα άλλο, πολύ μεγαλύτερο και ογκωδέστερο νησί. Είναι η κατάφυτη **Οξειά**, με έντονο ανάγλυφο, απότομες ακτές και σημαντικό υψόμετρο, που φτάνει τα **421** μέτρα. Με έκταση **4.223** τετ. χλμ η Οξειά είναι, μετά τον Πεταλά, το δεύτερο μεγαλύτερο νησί των Εχινάδων.⁽¹⁰⁾

Με χωματόδρομο πάντα βγαίνουμε νό-

τια του όρμου Διόνι και διασχίζουμε την επίπεδη αμμώδη στεριά που, όμοια με λόγχη, διεισδύει ανάμεσα σε δύο, διαφορετικής σύστασης νερά: στα αλμυρά του Ιονίου, δυτικά, και στα γλυκά του Αχελώου, ανατολικά. Καθώς πλησιάζουμε προς την μυτερή άκρη της στεριάς μπορούμε, με μια απλή κίνηση του κεφαλιού μας, να κατευθύνουμε το βλέμμα από τη μια στα νερά του Ιονίου κι από την άλλη στον Αχελώου. Η αμεσότητα της οπτικής πρόσβασης είναι εντυπωσιακή. Οι δύο, τόσο ξεχωριστές υδάτινες μάζες, δεν φαίνονται να έχουν την παραμικρή διαφορά. Με την απόλυτη άπνοια που επικρατεί, τα νερά Αχελώου και Ιονίου μοιάζουν ακίνητα,

(9) Ο Βρόμωνας, με σχήμα ωσειδές, έχει έκταση 1,047 τετ. χλμ και ύψος 141 μέτρα, ενώ η πλησιέστερη προς τη στεριά Μάκρη έχει σχήμα λογχοειδές, με έκταση 0,983 τετ. χλμ. και μέγιστο υψόμετρο 126 μέτρα.

(10) Η ακατοίκητη Οξειά ήταν ελληνικής ιδιοκτησίας νησί που αγοράστηκε πριν μερικά χρόνια, για τουριστική αξιοποίηση, από τον Εμίρη του Κατάρ.

Η αμμουδερή γλώσσα στεριάς, ανάμεσα στα κύματα
του Ιονίου και στην γαλήνια επιφάνεια του Αχελώου,
τόπος ιδανικός για θαλάσσιες δραστηριότητες.
ΦΩΤ: Ν. ΠΛΑΚΙΔΑΣ

σχεδόν ομοιογενή. Έτσι κι αλλιώς, μερικά μέτρα μετά τις εκβολές, ο υδάτινος όγκος αποτελεί μια ενότητα αδιάσπαστη.

Παρατηρούμε στ' ανατολικά μας του Αχελώου. Το στόμιο στις εκβολές του είναι τόσο φαρδύ και τόσο ήρεμα τα νερά, που θυμίζουν περισσότερο λίμνη παρά ποτάμι. Εδώ, λοιπόν, μπροστά στις Νότιες Εξινάδες νήσους, μπορεί επιτέλους να ξεκουραστεί και να ηρεμήσει, μέσα στην αγκαλιά του Ιονίου, ο Αχελώος. Καθώς αγναντεύουμε την πελώρια, αρχοντική του ροή, ⁽¹¹⁾ στο τελικό της στάδιο πριν ενσωματωθεί στον υδάτινο όγκο του Ιονίου, δεν μπορούσε να μην θυμηθούμε τα ταπεινά, λιλιπούτεια ρυάκια της Βεργλίκας και της Ρόνας, στα υψίπεδα των πειρωτικών βουνών, εκεί όπου πρωτογεννιέται ο μεγάλος ποταμός.

Ωστόσο, η περιοχή των εκβολών του Αχελώου στο Διόνι δεν προσελκύει επισκέπτες μόνον για το πολύπλοκο οικοσύ-

στημα και το ξεχωριστό φυσικό περιβάλλον. Τα τελευταία χρόνια έγινε διάσημη και πολύ δημοφιλής στους λάτρεις του windsurfing και kite surfing, Έλληνες και ξένους. Ευνοϊκοί άνεμοι, πεντακάθαρα νερά, βυθός αμμουδερός και φιλικός, προσελκύουν κάθε χρόνο εκατοντάδες επισκέπτες. Οι οποίοι, βέβαια, εκτός από τις ιδανικές συνθήκες για το αγαπημένο τους άθλημα έχουν πολύτιμο σύντροφον κοντά τους, τον «**Ναυαγό**». Είναι το ταπεινό αλλά γραφικό και τόσο φιλόξενο καλυβάκι – ταβερνείο στο ακροθαλάσσι, που ποτέ δεν θ' αφήσει παραπονεμένο τον διψασμένο ή πεινασμένο επισκέπτη.

Στην αχανή παραλία του Λούρου

Αγναντεύουμε, 300 μέτρα απέναντί μας, την ανατολική όχθη της κοίτης του Αχελώου. Φαινομενικά είναι μια δρασκειλιά, για να βρεθούμε ωστόσο εκεί

(11) Ο Αχελώος είναι ο μεγαλύτερος σε όγκο νερού γηγενής ελληνικός ποταμός.

Θαλάσσιες δραστηριότητες και ποικιλία εξοπλισμών στις εκβολές του Αχελώου. Εδώ έχει το φτωχικό «Βασίλειό» του ο «Ναυαγός». ΦΩΤ: Ν. ΠΛΑΚΙΔΑΣ

Τμήμα της παραλίας του Λούρου,
ήρεμη ακόμη αυτή την εποχή.

δεν είναι τόσο απλό, αφού δεν υπάρχει γέφυρα σ' αυτό το σημείο του ποταμού. Η πλησιέστερη βρίσκεται τουλάχιστον 20 χιλιόμετρα στα πειρωτικά. Είναι η τσιμεντένια γέφυρα της Κατοχής. Για να φτάσουμε ως εκεί παίρνουμε έναν χωματόδρομο, που παρακολουθεί πιστά και από κοντινή απόσταση την ελικοειδή πορεία του Αχελώου. Αν και ο δρόμος έχει πολλές ενοχλητικές λακκούβες, εν τούτοις είναι μια ενδιαφέρουσα διαδρομή με παρόντα όλα τα γνώριμα χαρακτηριστικά της δελταϊκής επικράτειας του Αχελώου: βάλτους, αρμυρίκια, βούρλα και καλαμιώνες, πουλιά και «ευτυχισμένες» αγελάδες αλλά και εκτεταμένες καλλιέργειες καθώς και κτήματα με ελιές και πορτοκαλιές. Εύφορος τόπος, προνομιούχος.

Από την Κατοχή περνάμε στην ανατολική όχθη και, έξω από το Νεοχώρι κατευθυνόμαστε, χωρίς την παραμικρή ενημερωτική πινακίδα, προς την παραλία του Λούρου. Ασφαλτόδρομος στενός, με λακκούβες κι αυτός, ελιές και πορτοκαλιές, 13 περίπου χιλιόμετρα μετά το Νεοχώρι, προβάλλει δίπλα μας το ποτάμι, με κοίτη στενή και γοργοκίνητη ροή.

Μερικά χιλιόμετρα μετά φτάνουμε στα βαλτοτόπια απ' το Διόνι. Λίγο νοτιότερα, ο ασβεστολιθικός λόφος του **Κουτσιλάρνη**, με υψόμετρο **433** μέτρων. Απέναντί του, με δίαυλο ενός σχεδόν μιλίου ανάμεσά τους, ορθώνεται ο ισουψής σχεδόν (με υψομ, **420** μ.) όγκος της **Οξείας**. Είναι μια εξαιρετικά θεαματική περιοχή, που άξιζε απόλυτα τα 45 περίπου χιλιόμετρα που διανύσαμε ως εδώ.

Αυτός ο ευρύτερος θαλάσσιος χώρος ωστόσο, είναι γνωστός και για έναν άλλο λόγο, ένα μεγάλης ιστορικής σημασίας γεγονός. Είναι η περίφημη **Ναυμαχία της Ναυπάκτου**, από τις

σημαντικότερες ναυμαχίες στην παγκόσμια ιστορία.⁽¹²⁾ Στις **7 Οκτωβρίου του 1571**, λοιπόν, συγκρούστηκαν αφ' ενός οι συνασπισμένοι χριστιανικοί στόλοι των Ισπανών, Βενετών, Γενουατών και του Πάπα και αφ' ετέρου ο ενιαίος στόλος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Μετά από μια σφοδρή σύγκρουση, η ναυμαχία έληξε με συντριπτική ήττα των Οθωμανών, που έχασαν 230 πλοία και 30.000 άνδρες, ενώ οι χριστιανικές δυνάμεις είχαν απώλειες 15 πλοίων και 8.000 ανδρών. Εκτός από την μεγάλη επίδραση στο ηθικό των υπόδουλων Ελλήνων και των Βαλκανικών λαών, η ήττα των Οθωμανών στην Ναυμαχία της Ναυπάκτου δεν τους επέτρεψε να εμπλακούν σε άλλη μεγάλη ναυμαχία στο μέλλον, αφού η κυριαρχία τους στην θάλασσα της Μεσογείου είχε οριστικά τερματιστεί.

Από την ανατολική όχθη πια ατενίζουμε απέναντί μας την αμμουδερή γλώσσα στεριάς με τη δυτική όχθη του Αχελώου και την παραγκούλα του «Ναυαγού», σαν να βρισκόμασταν εκεί πριν από πέντε λεπτά. Εξαιρετικές και πολύ θεαματικές είναι οι εγκαταστάσεις στο «διβάρι» των 800 στρεμμάτων, όπου εισχωρούν από το πέλαγος και εκτρέφονται με ιδανικές συνθήκες τσιπούρες, λαβράκια, μυλοκόπια και φαγκριά. Λίγο πιο πάνω, στους πρόποδες του Κουτσιλάρνη, βρίσκονται οι εγκαταλελειμμένες – και σχεδόν ρημαγμένες – εγκαταστάσεις της ΙΧΘΥΚΑ Α.Ε. ή ΙΧΘΥΕΚΑ.⁽¹³⁾

Ένα αχνό ασημένιο, σχεδόν ολόγιωμο φεγγάρι, ανεβαίνει πάνω από την ράχη του Κουτσιλάρνη, στον φωτεινό – ακόμη – ουρανό. Την ίδια ώρα, σε διαμετρικά αντίθετο σημείο, χάνεται ο ήλιος πίσω από μια χαμηλή στεριά του Ιονίου. Μ' έναν χωματόδρομο, ανατολικά του Κου-

(12) Η ονομασία της δεν προήλθε από την πόλη της Ναυπάκτου, όπως ίσως θα υπέθετε κανείς, αλλά από την ονομασία του κόλπου όπου έγινε η ναυμαχία, αφού τότε η θαλάσσια αυτή περιοχή ονομαζόταν από τους Ενετούς «Κόλπος της Ναυπάκτου».

(13) Το Ιχθυοκαλλιεργητικό Κέντρο Αχελώου (ΙΧΘΥΚΑ) ιδρύθηκε το 1985 και ήταν ένας φορέας του Υπουργείου Έρευνας και Ανάπτυξης. Με την «κρίση» διογκώθηκαν τα χρέη κι έτσι το 2010 βρέθηκε σε καθεστώς εκκαθάρισης, εγκατάλειψης και – έκτοτε – παρακμής.

Η μυτερή απόληξη της αμμουδεράς γλώσσας που παρεμβάλλεται ανάμεσα στα νερά του Ιονίου και Αεελώου. Απέναντι η εντυπωσιακή νήσος Οξεία.

τσιλάρη, βγαίνουμε μετά από μερικά χιλιόμετρα στην αχανή, αμμώδη **Παραλία του Λούρου**. Πικροδάφνες, κέδρα, αρμυρίκια και αμμοθίνες, ανάμεσά τους λαβυρινθώδεις χωματόδρομοι, με μπόλικη άμμο και σκόνη αλλά και με διάσπαρτες εξοχικές κατοικίες, αμφιλεγόμενης αισθητικής. Τούτη την νυχτερινή ώρα, στα τέλη του Απρίλη, επικρατεί ερημιά και εκκωφαντική... σιωπή.

Ξεφεύγουμε από τα στενά του λαβύρινθου και βγαίνουμε στην ακτή. Ένα χλιαρό νοτιαδάκι ωθεί απαλά τα μικροκύματα του Ιονίου στην αμμουδιά. Το μόνο φως που μετριάζει το σκοτάδι της νύχτας προέρχεται από τον δίσκο του φεγγαριού. Μετά την ολοήμερη περιήγηση νιώθουμε να πεινάμε.

-Προτείνω να τσιμπήσουμε κάτι για βραδινό, λέει ο Κώστας.

Τον κοιτάμε απορημένοι με την Άννα.

-Μα, τι υπάρχει σ' αυτή την ερημιά;

-Θα δείτε, απαντάει ο φίλος μας αινιγματικά.

Οδηγούμε για λίγο στον αμμουδερό δρόμο, παράλληλα με την ακτή. Καμιά ένδειξη ζωής. Στριβει ο Κώστας σ' έναν δρομίσκο προς το εσωτερικό και ξαφνικά, ανάμεσα στα δέντρα, προβάλλει ένα ξέφωτο, με αραδιασμένα μερικά αυτοκίνητα. Λίγο παραδίπλα φιγουράρει ένα ψηλό οίκημα φωτισμένο. Είναι το ταβερνείο που έχει υπόψη του ο Κώστας.

Τοίχοι με ξύλινη, ελαφριά κατασκευή, πάτωμα σανιδένιο και παράθυρα στην ανοιχτωσιά του Ιονίου. Μια μεγάλη ξυλόσομπα φανερώνει την λειτουργία της ταβέρνας και τον χειμώνα. Εκεί δίπλα της – σαν από χειμωνιάτικη συνήθεια – είναι καθισμένοι μερικοί θαμώνες. Πίνουν το κρασάκι τους και ακούν καλή ρεμπέτικη μουσική, μας ανταποδίδουν πρόσχαρα τον χαιρετισμό.

Εμφανίζονται ο **Μάκης** και ο **Κώστας**, υπεύθυνοι της ταβέρνας και γνώριμοι του Κώστα.

-Είμαστε λίγο πεινασμένοι, λέει ο φίλος

μας. Δεν φάγαμε τίποτε όλη μέρα.

Μας περιγράφει ο Μάκης τα καλούδια της κουζίνας. Ξεχωρίζουμε φρέσκια σαρδέλα στη σχάρα και θράψαλα στο τηγάνι.

-Αν κάνετε λίγη υπομονή θα σας ετοιμάσω κι ένα ριζότο με πολύ ιδιαίτερο ρύζι, που παράγεται μερικά χιλιόμετρα πιο πάνω. Θα συνοδεύεται από κοκκινιστό κρέας ορεινού τράγου.

Δεν χρειάζεται να προσθέσει τίποτε άλλο, έχουμε ήδη πεισθεί να δοκιμάσουμε αυτό το ιδιαίτερο ριζότο με τον τράγο! Έρχεται ένα πρώτο τσιπουράκι, κουτσοπίνουμε και ψευτοτρώμε, περιμένοντας θράψαλα και σαρδέλες. Που, όμως, αργούν υπερβολικά να εμφανιστούν. Η ταβέρνα, εν τω μεταξύ, παίρνει να γεμίζει, η ηρεμία με τους αρχικούς λιγοστούς θαμώνες ανήκει στο παρελθόν. Είναι εντυπωσιακό, πόσοι πολλοί άνθρωποι επισκέπτονται νυχτιάτικα και μάλιστα εκτός καλοκαιρινής εποχής, αυτό το απόμακρο στέκι στην παραλία του Λούρου. Οι νεοφερμένοι, λοιπόν, παραγγέλλουν και, μετά από

λίγο, αρχίζουν να τσιμπολογούν.

-Μήπως μας ξέχασαν; ρωτάω τον Κώστα. Πόσο αργούν να γίνουν τα θράψαλα κι οι σαρδέλες;

Πηγαينوέρχονται ο Κώστας και ο Μάκης, πού και πού μας χαμογελούν από μακριά αλλά αποφεύγουν να πλησιάσουν στο τραπέζι.

Κάποια στιγμή βγαίνει από την κουζίνα ο Μάκης και κατευθύνεται κατά πάνω μας. Κρατάει με προσοχή στα δυο του χέρια μια πιατέλα. Όταν, τελικά, την απιθώνει στο τραπέζι αποδεικνύεται μια πελώρια πιατέλα, ξέχειλη με κοκκινιστό ρύζι και μεγάλα κομμάτια κρέας. Μένουμε άναυδοι.

-Περιμένουμε παρέα;

-Όχι για σας είναι. Είπατε πως πεινάτε. Απολαύστε το, λοιπόν.

Αν ήμουν ο Γιώργος Κωνσταντίνου – θυμηθείτε την διάσημη σκηνή με το προφιτερόλ – ίσως θα μπορούσα να σας περιγράψω τις γευστικές μας εντυπώσεις από την νοστιμιά της σάλτσας και του ρυζιού, από το τρυφερότατο κρέας του τράγου.

Ο λόφος Κουτσιλάρης καθρεφτίζεται στα ακίνητα νερά της λιμνοθάλασσας του Διβαριού.

Μια εμπειρία πραγματικά μοναδική. Που μας υποχρέωσε να λησμονήσουμε θράψαλα και σαρδέλες.

-Ναρθείτε τον χειμώνα, λένε οι φίλοι μας. Με την αναμμένη ξυλόσομπα, τον αέρα και τη φουρτούνα. Θα ζήσετε στιγμές ξεχωριστές.

Αχελώου συνέχεια. Με κατεύθυνση προς Βαλτί

Ο Απρίλης πλησιάζει στο τέλος του, με δροσούλα και ανέφελο ουρανό. Στην ευρύχωρη αίθουσα πρωινού του «ΘΕΟΞΕΝΙΑ» πίνουμε το καφεδάκι μας, θαυμάζουμε τον υπέροχο κήπο και καταστρώνουμε το πρόγραμμα της ημέρας.

-Σήμερα, ετοιμαστείτε για πολλά χιλιόμετρα, λέει ο Κώστας. Αρχικά θα κινηθούμε στο Β τμήμα του Δέλτα, με προορισμό μας το «Βαλτί».

Παρατηρώ τον πολύ κατατοπιστικό μας χάρτη (**ΑΙΤΩΛΙΑ 1 : 100 000, εκδ. Anavasi**). Είναι τεράστια η συνολική έκταση του Δέλτα. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η τοπογραφία του Β – ΒΔ τμήμα-

τος με τους αναρίθμητους αλληλοτενόμενους οριζόντιους και κάθετους αγροτικούς δρόμους, που αποτελούν αναβίωση του περίφημου Ιπποδάμειου ρυμοτομικού συστήματος της αρχαιότητας. ⁽¹⁴⁾

Ξαναπαίρνουμε, λοιπόν, τη γνωστή μας διαδρομή προς το Αιτωλικό. Στο ύψος της Κατοχής διασχίζουμε την γέφυρα του Αχελώου και κατευθυνόμαστε Β προς **Λεσίνι**. Ήδη έχουμε εγκαταλείψει την Αιτωλία και βρισκόμαστε στην Ακαρνανία. 5 χλμ μετά την Κατοχή φτάνουμε στο Λεσίνι, που ανήκει διοικητικά στο Δήμο της Ιερής Πόλης Μεσολογγίου. Ο δρόμος μας οδηγεί στο μοναστήρι της **Παναγίας της Λεσινιώτισσας**, περνώντας ανάμεσα από καλλιεργημένες εκτάσεις και τμήματα με βάλτους. Ο αείμνηστος Καθηγητής Αθανάσιος Παλιούρας ανέφερε ⁽¹⁵⁾ ότι «σε παλαιότερους χρόνους ο τόπος ήταν πλημμυρισμένος από έλη και οι προσβάσεις προς το χώρο του μοναστηριού ήταν ελάχιστες. Τον καιρό του μεγάλου ξεσηκωμού η επικοινωνία με το μοναστήρι γινόταν με πλοίαριο σε τεχνητό αύλακα, που

Το καθολικό και ένα από τα λιθανάγλυφα στο μοναστήρι της Παναγίας Λεσινιώτισσας. Μοναδική λεπτομέρεια, ιστορικής αξίας, το – εντοιχισμένο στον περίβολο – μικρό αρειχάλκινο τούρκικο κανόνι του 1814.

έφτανε ως τη θάλασσα».

Ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος είναι σήμερα κακής βατότητας και στενός. Προβάλλει το μοναστήρι ανάμεσα από γέρικα ελιόδεντρα, πανύψηλους ευκάλυπτους, πεύκα, κυπαρίσσια και πολλά άλλα δέντρα. Μια μεγάλη λεμονιά σκορπίζει γύρω της ευωδιά μεθυστική. Το καθολικό του μοναστηριού, κατά τον Παλιούρα, γνώρισε πολλές οικοδομικές φάσεις. Η παλαιότερη γνωστή χρονολογία οικοδόμησης είναι το **1595**. Σύμφωνα με την μαρτυρία του Παπακυριακού ήταν χαραγμένη σε λίθο, εντοιχισμένο στη δυτική πλευρά: «*Η εκκλησία έγινε το 1595, Οκτωβρίου 11. Σε λίθο, επίσης, εντοιχισμένο στον ανατολικό τοίχο, διασώθηκε νεότερη επιγραφή με χρονολογία 1781*».

Παρατηρούμε την τοικοποιία από αργο-

λιθοδομή, ασβεστοκονίαμα και κεραμιδάκια, λαξευτούς γωνιόλιθους από πωρόλιθο και γρανίτη καθώς και λιγυστά λιθανάγλυφα. Πολύ ιδιαίτερη είναι μια διακοσμητική ταινία που, όπως αναφέρει ο Παλιούρας, επεκτείνεται στο μήκος της νότιας πλευράς και στο νότιο τμήμα της ανατολικής. Το χαρακτηριστικό και πρωτότυπο στοιχείο της ταινίας είναι το σταυρόσχημο τετράφυλλο κεραμοπλαστικό κόσμημα, που επαναλαμβάνεται συνεχώς. Ο ναός στεγάζεται με δίρριχτη στέγη. Στο εσωτερικό είναι μονόχωρος και μακρόστενος, που χωρίζεται στο ιερό, στον κύριο ναό και στον νάρθηκα. Κατά τον Παλιούρα, η λατρευτική εικόνα του μοναστηριού, του **1709**, βρίσκεται σήμερα στην βυζαντινή εκκλησία της Παλαιοκατούνας, δηλαδή του Λεσινί-

(14) Το Ιπποδάμειο σύστημα ρυμοτομίας βασίζεται στην χάραξη παράλληλων δρόμων που τέμνονται κάθετα, οπότε δημιουργούν ορθογώνια οικοδομικά τετράγωνα. Εμπνευστής του υπήρξε ο Μιλήσιος αρχιτέκτονας και αστρονόμος Ιπποδάμος (498 – 408 π.Χ.)

(15) Στο μνημειώδες έργο του «BYZANTINΗ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ».

ου. Δεύτερη αξιομνημόνευτη εικόνα είναι της Βρεφοκρατούσας Παναγίας του **1811**, από τον ζωγράφο Σωτήριο από το Αιτωλικό.

Το **1823** συγκεντρώθηκε πλήθος λαού από τις γύρω περιοχές στις νησίδες του Λεσινιού και κυρίως στο μοναστήρι της Παναγίας της Λεσινιώτισσας και απέκρουσε τις πολλές επιθέσεις των Τούρκων, σε μία μάλιστα κυρίευσε και τρία κανόνια. Ένα τέτοιο μικρό, ορειχάλκινο κανόνι είναι εντοιχισμένο στον πέτρινο περίβολο, με εγχάρκτη τούρκικη επιγραφή και χρονολογία, **έτους Εγείρας 1229**, που αντιστοιχεί με το έτος **1814** του Γρηγοριανού ημερολογίου.⁽¹⁶⁾

Ο συνολικός υπαίθριος χώρος της μονής είναι πολύ περιποιημένος με κελιά, ευρύχωρη πλατεία και μια μικρή, κυλινδρική καμπανούλα που κρέμεται από το κλαδί μιας υπέργηρης ελιάς. Μια χτιστή, πέτρινη κολώνα υποστηρίζει τον γερτό προς το έδαφος κορμό.

Δάσος Φράξου Λεσινιού

Η περιοχή του Λεσινιού, εκτός από τα μνημεία των ανθρώπων, είναι προικισμένη και με τα μνημεία της φύσης. Είναι, βέβαια, το περίφημο για την ομορφιά και σπανιότητά του **Δάσος Φράξου Λεσινιού**.⁽¹⁷⁾ Συναντάμε την είσοδο στον περιφραγμένο χώρο, δύο περίπου χιλιόμετρα μετά το Λεσίνι, στην οδική αρτηρία προς Αστακό. Από τα πρώτα βήματα χάνεται ο ήλιος κάτω από τη σκιά των πυκνών φυλλωμάτων των πανύψηλων

φράξων και των άλλων δέντρων. Τραπεζοκαθίσματα, χτιστή βρύση με νερό, πλακόστρωτος δρομίσκος που ξεκινάει την ελκοειδή του διαδρομή στα άδυτα του δάσους. Δεν θα μπορούσαμε να μην επωφεληθούμε από μια ήπια πεζοπορική εμπειρία σ' αυτό το μοναδικό μνημείο της Ακαρνανικής φύσης.

Πολύ γρήγορα συναντάμε τις πρώτες πινακίδες, που είναι τοποθετημένες ανά 100 μ. Ειν' ένας ευχάριστος σύντροφος στα βήματά μας, που μας υπενθυμίζει διαρκώς την διανυθείσα απόσταση της διαδρομής. Ήδη, μετά από μερικά λεπτά, μας υποδέχεται η πινακίδα με την ένδειξη **400 μ.** και βρύση νερού. Ένας άλλος μόνιμος – νηπτικά – σύντροφός μας είναι τα μελωδικά τιτιβίσματα από τα αθέατα μικροπούλια, που ζουν με απόλυτη ασφάλεια και ελευθερία σ' αυτό το παραδεισένιο περιβάλλον. Ένα περιβάλλον, όπου αδιαφιλονίκητος πρωταγωνιστής είναι ο Φράξος, κυρίαρχο είδος του οποίου, κατά τον **Γιώργο Ευθυμίου** ⁽¹⁸⁾ είναι ο «*Στενόφυλλος φράξος*» (*Fraxinus angustifolia Vahl*).

Για τον Φράξο ο Ευθυμίου αναφέρει ⁽¹⁹⁾ ότι είναι δασικό δέντρο που ανήκει στην οικογένεια των ελαιόδεντρων και εμφανίζει περί τα 45 – 65 είδη στο Β. ημισφαίριο. Ο Φράξος είναι επίσης γνωστός και με τις ονομασίες *μελιά*, *μελιός*, *μηλιάρι* ή *μέλεγος*. Αυτό το όνομα οφείλεται στην **Μελία**, θυγατέρα του Ωκεανού και σύζυγο του Ινάχου, που υπήρξε μητέρα του πρώτου ανθρώπου.

Το ξύλο του φράξου είναι εύκαμπτο και

(16) Η αρίθμηση των ετών Εγείρας ή Εγίρας ξεκινά από το έτος 1, όταν ο Μωάμεθ εξορίστηκε από την Μέκκα και κατέφυγε στη Μεδίνα. Για την ακριβή αντιστοίχιση των ετών ανάμεσα στο ισλαμικό (ι) και στο γρηγοριανό (γ) ημερολόγιο χρησιμοποιείται ο τύπος: $\gamma = (0,97023 \times \iota) + 621,57$. Στο παράδειγμα του κανονιού έχουμε: $(0,97023 \times 1.229) + 621,57 = 1813,98$. (Στοιχεία από ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ)

(17) Ένα αντίστοιχο σπάνιο δάσος Φράξου στο Τριχώνιο της Λίμνης Τριχωνίδας (22 στρεμμάτων) είχαμε παρουσιάσει στο τεύχος 80, Μαρ. – Απρ. 2011

(18) Ο Γιώργος Ευθυμίου είναι Επίκουρος Καθηγητής στο ΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας, Τμήματος Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος.

(19) Γ. Ευθυμίου, «Το Παρόχθιο δάσος Φράξου, «Ο ΦΡΑΞΙΑΣ» Λεσινιού, ένας λησμονημένος θησαυρός».

Βαδίζοντας κάτω από την υπέροχη σκιά
των αιωνόβιων φράξων του Λεσινίου.

Ένας πελώριος κορμός φράξου έχει καταπέσει κάθετα στο μονοπάτι, πρέπει να περάσουμε από κάτω. Κάποιες εργασίες συντήρησης είναι απαραίτητες.

σκληρό και έχει χρησιμοποιηθεί ήδη από την αρχαιότητα για την κατασκευή εργαλείων και γεωργικών βοηθημάτων, όπως το άροτρο και ο καλλιεργητής. Στη σύγχρονη εποχή χρησιμοποιείται στην επιπλοποιία, για στειλιάρια εργαλείων αλλά ακόμη και για μπαστούνια χόκεϋ και στέκες μπιλιάρδου. Αξίζει να σημειωθεί, ότι από τους φράξους στο παρόχθιο δάσος του Νέστου, ο στρατός του Μ. Αλεξάνδρου κατασκεύαζε την περίφημη **Μακεδονική Σάρισα**, το μακρύ δόρυ της Μακεδονικής φάλαγγας.

Ο Φραξιάς του Λεσινίου έχει κηρυχθεί από το Υπουργείο Γεωργίας, ήδη από το 1985, ως **Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης**, από το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει χαρακτηριστεί ως **Βιογενετικό Απόθεμα**, ενώ ανήκει και στο Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο NATURA 2000.

Η έκταση του δάσους υπολογίζεται στα **500** στρέμματα, με συνολική περίμετρο **3.3** κλμ.

Στα χρόνια της αρχαιότητας, στον χώρο του δάσους αλλά και στην περιοχή που το περιβάλλει, υπήρχε βαλτόλιμνη **80.000** στρεμμάτων, την οποία ο Στράβων ονόμαζε **Κυνία λίμνη**. Η αποξήρανση αυτής της ελώδους έκτασης παραχωρήθηκε το 1930 από το ελληνικό δημόσιο στον βιομήχανο **Επαμεινώνδα Χαριλάου**, όπως θα δούμε παρακάτω.

Στα 700 μ. από την αρχή της διαδρομής συναντάμε τον πρώτο σαπισμένο κορμό φράξου πάνω στο πλακόστρωτο δρομάκι. Στα 900 μ. ένας πελώριος πεσμένος κορμός δημιουργεί μια πραγματική αψίδα, που μας αναγκάζει να περάσουμε από κάτω. Στην πορεία που ακολουθεί συναντάμε πολύ συχνά σαπισμένους κορμούς,

(20) Ο *Fraxinus angustifolia* αντέχει για μήνες στην περιοδική κατάκλιση, ενώ στην μόνιμη μέχρι και δυο μήνες.

άλλοτε πάνω στο δρομάκι κι άλλοτε έξω απ' αυτό. Κάποια γέρικά δέντρα, υποταγμένα στον πανδαμάτορα χρόνο, παύουν να διατηρούν την ευθυτενή τους κορμοστασιά, επιστρέφουν στη μητέρα γη. Αισιόδοξο, βέβαια, μήνυμα εξακολουθούν να μεταδίδουν οι πανύψηλοι, υγιέστατοι φράξοι, με ύψος που ξεπερνάει τα 25 μ. και με ογκωδέστατους κορμούς. Στο δάσος δεν λείπουν και οι μικρές λιμνούλες, που την χειμερινή περίοδο κατακλύζουν και το δρομάκι.⁽²⁰⁾

Παντού συναντάμε αβασιινιές, κισσούς και κλιματσίδες, όμοιες με χοντρά μακρυά σχοινιά που κρέμονται από ύψος τουλάχιστον 20 μέτρων πάνω από τη γη. Μετά τα 1,2 χλμ το δρομάκι παίρνει κατεύθυνση Δ ΝΔ και, καθώς πλησιάζουμε στα 2 χλμ, οι αβασιινιές έχουν πυκνώσει τόσο πολύ, που το δρομάκι μετατρέπεται σε στενό μονοπάτι. Στα 2,1 χλμ η κατεύθυνση γίνεται ΝΑ. 15 περίπου λεπτά μετά

περνάμε πάνω από ένα καμπύλο, ξύλινο γεφυράκι το κατάστρωμα του οποίου έχει αρκετές φθορές. Δεν συνιστούμε να το διασχίσει νύχτα κανείς. Στο επόμενο λεπτό συναντάμε την αρχική διακλάδωση του μονοπατιού, που ολοκληρώνει την κυκλική μας διαδρομή. Μια διαδρομή υπέροχη, επίπεδη και ξεκούραστη, με μήκος 3,2 χλμ, που μπορεί να την διανύσει κάποιος, με μικροστάσεις και χαλαρό ρυθμό, σε 60 περίπου λεπτά.

Στο παράξενο Βαλτί

Από το εκπληκτικό Δάσος Φράξου κατευθυνόμαστε ΒΔ προς Αστακό. Δυόμισι περίπου χιλιόμετρα μετά, στρίβουμε αριστερά με προσανατολισμό ΝΔ. Νέος προορισμός μας το **Βαλτί**, που βρίσκεται στο βορειοδυτικότερο άκρο του Δέλτα του Αχελώου. Κινούμαστε ήδη στις Βόρειες παρυφές της τεράστιας αποξηρα-

Στο Βαλτί παραμένουν ακόμη τα πέτρινα σπίτια που, κατά την δεκαετία του '30, στέγαζαν το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείτο από τον Επαμεινώνδα Χαρίλαο για την αποξήρανση των απέραντων Βαλτωδών εκτάσεων του Αχελώου.

Η προτομή του Εημετινάδα Χαριάσου,
στην είσοδο του Βαλλίου.

μένης έκτασης του πρώην βάλτου των 80.000 στρεμμάτων, που απεικονίζεται στον χάρτη με την εντυπωσιακή ιπποδμία ρυμοτομίας των αγροτικών δρόμων. Με ενοχλητικές λακούβες ο δρόμος έχει στα δεξιά του το αποστραγγιστικό κανάλι του Βαλτιού, στα ριζά της **Σπαρτοράχης**. Είναι ο εκτεταμένος ορεινός όγκος, με υψόμετρο **409** μ. αραϊή βλάστηση και πολλές χαραδρώσεις.

Αλεπάλληλες καλλιέργειες καταλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις στο Ν - ΝΑ τμήμα της πεδιάδας που ως το 1930 ήταν ένα απέραντο βαλτοτόπι. Τότε το ελληνικό δημόσιο παραχώρησε, κατόπιν διαγωνισμού, στον Επαμεινώνδα Χαρίλαο το Έλος Λεσινίου, με υποχρέωση αποξήρανσης και δικαίωμα εκμετάλλευσης του έλους. Ο δαιμόνιος επιχειρηματίας ίδρυσε την «Γεωργική Εταιρεία Λεσίνι ΑΕ» και, μέσα σε 4 χρόνια, ολοκλήρωσε το έργο, το οποίο θεωρήθηκε ως «η πλέον επιτυχή γεγιοβελτιωτική εργασία», προκαλώντας τον θαυμασμό ακόμη και ξένων τεχνικών. Έλεγαν χαρακτηριστικά, ότι «μόνον εν Ολλανδία έγινοντο μετά τίσης επιτυχίας παρεμφερή έργα».

Τα εδάφη που προήλθαν από την αποξήρανση έφταναν τα **40.000** στρέμματα και σπάρθηκαν με βαμβάκι, σιτάρι, ρύζι και καλαμπόκι. Κατά τους βιογράφους του ο Χαρίλαος παρακολουθούσε και επόπτευε προσωπικά τα έργα «μέχρι των τελευταίων ημερών του, τον Νοέμβριο του 1947, μη φειδόμενος ουδ' αυτής της πολυτίμου υγείας του εν βαθεί γήρατι».

Στα 12 περίπου χλμ. από το Δάσος Φράξου φτάνουμε στο Βαλτί. ⁽²¹⁾ Μικρός οικισμός, με τα λιγοστά του σπίτια χτισμένα δίπλα στο μεγάλο αποστραγγιστικό κανάλι, που λίγο πιο κάτω, καταλήγει στο

Ιόνιο. Καφενείο - ταβερνάκι με μερικούς θαμώνες, μικροκάικα και βάρκες αραγμένα στο κανάλι, γεφυράκι που μας περνάει στο αντικρινό, πειρωτικό τμήμα του οικισμού. Εδώ βρίσκονται τα μεγάλα πέτρινα σπίτια που έχτισε την δεκαετία του '30 ο Χαρίλαος, για να στεγάσουν το πολυάριθμο εργατοτεχνικό του προσωπικό. Ήδη η μαρμάρινη προτομή του Χαρίλαου μας υποδέχεται στην είσοδο του οικισμού. Κάποια σπίτια κατοικούνται ακόμη, καλημερίζουμε μια ηλικιωμένη κυρούλα από τ' Άγραφα.

Ένας χωματόδρομος μας οδηγεί σ' ένα λεπτό μπροστά στις τεράστιες εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις της εταιρείας του Χαρίλαου. Εδώ, βρίσκεται η λεγόμενη «*Λίμνη του Βαλτιού*», ένας πανέμορφος υγρότοπος ανάμεσα σε βούρλα και καλάμια. Κάποιοι ερασιτέχνες ψαράδες ψαρεύουν με τα καλάμια τους στα ήρεμα νερά.

Στο ταβερνάκι της **Χαράς Πλεξίδα** σταματάμε για ένα καφεδάκι. Πιάνουμε κουβέντα με τον **Παναγιώτη Γαντζούδη**, κτηνοτρόφο από τα **Επινιανά Αγράφων**. Επανέρχονται ζωηρές οι μνήμες από την Πρωτοχρονιά του 2003. ⁽²²⁾

-Γνωρίζεις εκεί κάποιον **Κώστα Γαντζούδη** με ξενώνα;

-Τον Κώστα; Πρώτος μου ξάδελφος είναι.

Να, λοιπόν, που στο απόμακρο Βαλτί συναντάμε κάποιον που έχει με μας κοινό γνωστό. Ρωτάμε τους ντόπιους θαμώνες αν γνωρίζουν την καταγωγή του Χαρίλαου. Ένας τον θεωρεί Ρώσο, άλλος Ρωσοπόντιο, κάποιος, νωρίτερα, πίστευε πως ήταν Ολλανδός! ⁽²³⁾

Από το Βαλτί συνεχίζουμε Ν κατά μήκος της ακτής και μετά κατευθυνόμαστε Α προς Οινιάδες και Κατοχή.

(21) Οι μόνιμοι κάτοικοί του υπολογίζονται στους 20.

(22) Άρθρο για τα Άγραφα στο τεύχος 32, Μαρ. - Απρ. 2003

(23) Τελικά ο Επαμεινώνδας Χαρίλαος γεννήθηκε το 1874 στο Γαλάτσι Ρουμανίας και σε ηλικία 5 ετών, μετοίκησε με την οικογένειά του στην Αθήνα. Σπούδασε νομική και στη συνέχεια επιδόθηκε σε πολυσιχιδείς επιχειρηματικές δραστηριότητες. Το 1919, σε τεράστια έκταση που αγόρασε στην ανατολική Θεσσαλονίκη από τις συμμαχικές δυνάμεις, έχτισε τον Συνοικισμό **Χαριλάου**, που πήρε το όνομά του.

Ένα μεγάλο πλωτό κανάλι, που χρησιμοποιείται από τα ψαροκάικα για έξοδο στο Ιόνιο, εκτείνεται κατά μήκος του οικισμού του Βαλιού.

Ερασιτέχνης ψαράς στο κανάλι αλλά και επαγγελματικό παραγάδι, με πολλές εκατοντάδες αγκιστριών.

Ο μισοερειπωμένος πύργος (το ηγουμενείο) της Μονής Ταξιαρχών, όπου εύρισκαν καταφύγιο οι μοναχοί από τις επιδρομές των πειρατών.

Μονή Ταξιαρχών Νεοχωρίου

Φτάνοντας στο Νεοχώρι κατευθυνόμαστε με πινακίδα προς την **Μονή Ταξιαρχών**. Στα 4,7 χλμ (χωρίς πινακίδα) στρίβουμε αριστερά και στα 13,3 χλμ συναντάμε αντλιοστάσιο και πινακίδα δεξιά προς την Μονή. Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, αιωνόβιοι ελαιώνες, χωματόδρομος και, σε απόσταση 1.2 χλμ από το αντλιοστάσιο, συναντάμε σε λοφίσκο το μοναστήρι. Μπροστά του ορθώνεται ένας μισοερειπωμένος πύργος. Σύμφωνα με τον Καθηγητή Παλιούρα, «επειδή υπήρχε συνεχής κίνδυνος από τους πειρατές, που χρησιμοποιούσαν ως ορμητήρια τις κοντινές Εξινάδες, το ηγουμενείο είναι χτισμένο με τη μορφή ισχυρού πύργου, όπου εύρισκαν ασφάλεια οι μοναχοί».

Ψηλά, σ'έναν εσωτερικό τοίχο του πύργου, διακρίνεται η κόγχη του τζακιού. Το οικοδόμημα είναι χτισμένο με αργολιθο-

δομή και γωνιασμένο με πελεκητούς λίθους στην ΒΔ γωνιά της αυλής. Το ύψος του φτάνει τα 9 μέτρα και χωρίζεται σε τρεις ορόφους. Η επικοινωνία μεταξύ των ορόφων γινόταν με εσωτερική σκάλα, ενώ πάνω από την είσοδο υπήρχε ζεματίστρα για την άμυνα του κτιρίου. Πολεμίστρες υπήρχαν στον πρώτο όροφο. Είναι χαρακτηριστικό ότι φρουριακός πύργος δεν υπήρχε σε άλλο μοναστήρι της περιοχής, πράγμα που φανερώνει τους εξωτερικούς κινδύνους στους οποίους ήταν εκτεθειμένο το συγκεκριμένο μοναστήρι.

Οι Άγιοι Ταξίαρχες ήταν μετόχι του μεγαλύτερου, πλουσιότερου και ονομαστότερου μοναστηριού της περιοχής, των **Ταξιαρχών Γουριάς**. Νότια του καθολικού διατηρούνται σε χαμηλό ύψος οι τοίχοι τεσσάρων συνεχόμενων κελιών χωρίς σκεπή και τα θεμέλια τριών άλλων. Στο υπέρθυρο του πρώτου από τα δυτικά

Το Καθολικό της Μονής των Ταξιάρχων, που ήταν μετόχι του μεγαλύτερου Μοναστηριού της περιοχής, των Ταξιάρχων Γουριάς.

κελλιού σ' ένα χάραγμα, υπάρχει η Χρονολογία **1730**, Μαρτίου 7. Η χρονολογία συμφωνεί με την τοπική παράδοση που τοποθετεί την ίδρυση του μοναστηριού στις αρχές του 18^{ου} αιώνα.

Αφήνουμε το σκληρό, ασβεστολιθικό τοπίο του μοναστηριού και κατηφορίζουμε προς την Παραλία του Λούρου.

Αναπλέοντας τον Αχελώο

Δύομιση χιλιόμετρα Ν του αντλιοστασίου ο ασφάλτινος δρόμος καταλήγει στην παραλία του Λούρου. Σ' αντίθεση με την χθεσινοβραδινή μπουνάτσα, η θάλασσα σήμερα είναι αφρισμένη, μ' έναν σορόκο που φτάνει ζωντανός από τα βάθη του Ιονίου. Επικρατεί ψυχία και ερημιά. Ακούγεται μόνον ο ήχος των κυμάτων στην αμμουδιά. Καφέ, μπαράκια και ταβερνεϊά, εκτός από την παραδιπλανή ταβέρνα του Μάκη, είναι στα τέλη του

Απρίλη κλειστά. Οι ψάθινες ομπρέλλες και οι πρόχειρες ξύλινες εγκαταστάσεις φέρουν πάνω τους εμφανή τα ίχνη από τις βίαιες ριπές των νοτιάδων του χειμώνα.

Επιστρέφοντας από την παραλία, δεν συνεχίζουμε την άσφαλο προς αντλιοστάσιο αλλά στρίβουμε αριστερά (δυτικά) με κατεύθυνση προς τον λόφο Κουτσιλάρην. Ο γεμάτος λακκούβες και λάσπες δρόμος περνάει ξυστά από την βόρεια όχθη της λιμνοθάλασσας «Γουρουννοπούλες». Είναι μια αχανής, υδάτινη έκταση, με πολύ ρηχά και ακύμαντα νερά, που φιλοξενεί μεγάλες συγκεντρώσεις φλαμίγκο και άλλων πουλιών. Στο τέλος της επίπεδης διαδρομής ο δρόμος ανηφορίζει σ' έναν ασβεστολιθικό λοφίσκο με αιωνόβιο ελαιώνα, που μας βγάζει στην πολύ μικρότερη λιμνοθάλασσα **Πόρτο**, στα ριζά του Κουτσιλάρην. Εδώ αλλάζει τελείως το σκηνικό. Βλέπουμε τα μακρυνά, λεπτεπί-

Ο ανάπλους του Αχελώου, στην τόσο φαρδιά κοίτη του ποταμού, είναι μια εμπειρία πραγματικά ξεχωριστή, αφού πολύ δύσκολα θυμίζει κοίτη ελληνικού ποταμού.

λεπτα πόδια και τις αιθέριες σιλουέτες των φλαμίγκο, καθώς και αγελάδες και νεογέννητα μοσχαρακία και γουρουνάκια. Που, ανεπηρέαστα από την παρουσία μας, πλατσουρίζουν ανέμελα και – προφανώς – ευτυχισμένα μέσα στις λάσπες και στα ρηχά νερά.

Κάπου εδώ, στους απότομους πρόποδες του ασβεστολιθικού Κουτσιλάρη ο δρόμος τερματίζει. Είναι μια θεαματική διαδρομή 5 περίπου χιλιομέτρων από την άσφαλο, τελείως απομονωμένη και ερημική, μακριά από τα βλέμματα του μαζικού τουρισμού. Εδώ, μοναδικοί πρωταγωνιστές είναι λιμνοθάλασσες, βαλτοτόπια, ήρεμα ζώα και πουλιά.

Για την επιστροφή μας επιλέγουμε μια πολύ συντομότερη, εσωτερική διαδρομή. Είναι ένας ζορικός – και πάλι – χωματόδρομος, με Β κατεύθυνση που, μέσα από ξερή, συνεχόμενη πεδιάδα, με χοιροτροφικές μονάδες και καλλιέργειες μας βγάζει, πέντε περίπου χιλιόμετρα μετά, στο

κεντρικό ασφάλτινο δίκτυο που έρχεται από Νεοχώρι. Στρίβουμε αριστερά και μετά από μερικά λεπτά συναντάμε πολύ κοντά μας την κοίτη του Αχελώου. Εδώ βρίσκονται και οι εγκαταστάσεις της πρότυπης ιχθυοτροφικής μονάδας **ΣΑΩ Α.Β.Ε.Ε.** του **Γιάννη Κουρκουμέλη**.

-Από την περιοχή του Δέλτα έχουμε μια καλύψει ένα μεγάλο και πολύπλοκο δίκτυο χωμάτινων και ασφάλτινων διαδρομών, λέει ο Κώστας. Απομένει μια διαφορετική, υδάτινη διαδρομή, ο ανάπλους του Αχελώου. Γι' αυτό όμως θα φροντίσει ο καλός μου φίλος, ο Γιάννης Κουρκουμέλης.

Μας καλοδέχεται ο Γιάννης στις δροσερές αίθουσες της ΣΑΩ, μιας εταιρείας που ιδρύθηκε το 2003 και δραστηριοποιείται στην καλλιέργεια και εμπορία ψαριών: λαβράκι, τοπιούρα, φαγκρί, μυτάκι και μυλοκόπι, που υπακούουν σε αυστηρές προδιαγραφές υγιεινής, φρεσκότητας και ποιότητας.

-Πώς προέκυψε, όμως, αυτή η παράξενη

ονομασία «ΣΑΩ»; ρωτώ τον Γιάννη.

-Σύμφωνα με την Ελληνική Μυθολογία η Σαώ ήταν Νηρηίδα, μια από τις 50 κόρες του Νηρέα και της Δωρίδας, κόρης του Ωκεανού. Κάθε μια από τις Νηρηίδες αντιπροσώπευε και μια από τις διαφορετικές μορφές – ιδιότητες της θάλασσας. Εμείς επιλέξαμε την Σαώ, υπεύθυνη για την ασφάλεια και την διάσωση των ναυτικών.

Μια μικρή γευστική έκπληξη μας περιμένει. Είναι κομματάκια φιλέτων καπνιστής και παστής τσιπούρας, από τα πιο πικάντικα μεζεδάκια που μπορεί να συνδυάσει κανείς με ξηρό λευκό κρασί και τσιπουράκι. Η πιατέλα αδειάζει εν ριπή οφθαλμού, ο Γιάννης προτείνει επανάληψη, αν ενδώσουμε όμως κινδυνεύουμε να ξεμακρύνουμε από τον βασικό μας στόχο, που είναι η επίσκεψη των ιχθυοκαλλιεργειών και ο ανάπλους του Αχελώου.

-Την επόμενη φορά, με χρόνο στη διάθεσή σας, θα έχετε μια συνολική εμπειρία από μια

μεγάλη γκάμα προϊόντων της Σαώ, λέει ο Γιάννης καθώς μας κατευθύνει.

Μετά το τέλος της ασφάλτου ένας χωματόδρομος καταλήγει, σε μερικά λεπτά, στις παραποτάμιες εγκαταστάσεις της Σαώ. Εδώ επιβιβάζομαστε στην «**Ρωξάνη**», μια ευρύχωρη βάρκα ειδικής κατασκευής, που από το διπλανό κανάλι μάς βγάζει πολύ γρήγορα στην κεντρική κοίτη του Αχελώου. Είναι το τελικό σημείο των εκβολών του, εκεί όπου, μετά από 225 χλμ, χάνει οριστικά την ταυτότητά του ο μεγάλος ποταμός. Ένας ποταμός που μας αφήνει κατάπληκτους με την κολοσιαία ποσότητα των νερών του, που καταλήγουν και αναμειγνύονται με τα νερά του Ιονίου. Την ίδια έκπληξη προκαλεί και το εύρος της κοίτης η οποία, χωρίς υπερβολή, κυμαίνεται γύρω στα 250 μέτρα!

Ξεκινάμε τον ανάπλου του Αχελώου, αφήνοντας δεξιά και πίσω μας τους ορεινούς όγκους του Κουτσιλάρη και της Οξείας. Στην ανατολική όχθη του ποτα-

Ανάμεσα στα γλυκά νερά του Αχελώου και στα αλμυρά του Ιονίου, οι εγκαταστάσεις των ιχθυοκαλλιεργειών «Σαώ» παράγουν ψάρια σύμφωνα με τις αυστηρότερες προδιαγραφές φρεσκότητας, ποιότητας και υγιεινής, με γεύση μοναδική.

μού κυριαρχεί ένα αδιαπέραστο φυσικό τείχος από πανύψηλα καλάμια, ενώ η δυτική όχθη αφήνει ελεύθερο το οπτικό μας πεδίο προς την γνώριμη αμμουδερή γλώσσα με την καλύβα του «Ναυαγού».

Με το εύρος της κοίτης αναλλοίωτο σχεδόν κινούμαστε για αρκετά χιλιόμετρα στα ενδότερα του Αχελώου. Επιστρέφοντας στις εκβολές παρατηρούμε στην ανατολική όχθη, μετά τις εγκαταστάσεις της Σαώ, πολλές ψαροκαλύβες αραδιασμένες στη σειρά, κάθε μια με το ιδιωτικό της αραξοβόλι για το ψαροκάϊκο ή τη βάρκα. Ξανοιγόμαστε ήδη προς την Οξειά και, σ' ένα μισάωρο περίπου, φτάνουμε στο συγκρότημα με τους κλωβούς των ιχθυοκαλλιέργειών. Περιδιαβαίνουμε για αρκετά λεπτά ανάμεσα στους κλωβούς, καθένας από τους οποίους περιέχει διαφορετικό είδος και διαφορετικό μέγεθος ψαριού.

Είναι, πράγματι, μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Προχωρημένο απόγευμα πια ξαναβγαίνουμε στη στεριά. Δυστυχώς, κρύβεται πίσω από πυκνά σύννεφα ο ήλιος. Δεν θα έχουμε την τύχη ν' αγναντέψουμε το πορφυρό βύθισμά του στα νερά του Ιονίου.

Επίλογος

Παρά τα πάμπολλα χιλιόμετά μας προς κάθε κατεύθυνση, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι έχουμε γνωρίσει στις λεπτομέρειές του το Δέλτα του Αχελώου. Πώς να γνωρίσεις ένα τόσο πολυσχιδές και πολύπλοκο οικοσύστημα, η συνολική έκταση του οποίου κυμαίνεται

γύρω στο μισό εκατομμύριο στρέμματα; Και του οποίου η μορφή και τα χαρακτηριστικά μεταβάλλονται με συναρπαστικό τρόπο κάθε εποχή του χρόνου; Ελπίζουμε ότι στο μέλλον θα συνεχίσουμε να συμπληρώνουμε και να σας μεταδίδουμε τις εντυπώσεις μας απ' αυτόν τον ωραίο τόπο.

Ευχαριστίες

Για το άρθρο του Αχελώου το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ οφείλει θερμές ευχαριστίες στους χορηγούς του: την Ελληνική εταιρεία ιχθυοκαλλιέργειας **ΣΑΩ** και, προσωπικά, τον **Γιάννη Κουρκουμέλη**, καθώς και το Κτήμα έξτρα Παρθένου ελαιόλαδου και ελαιών **Κάκκαβος** και, προσωπικά, τον **Τάκη Αλεξανδρόπουλο**.

Ευχαριστίες οφείλονται επίσης: στο Ξενοδοχείο «**ΘΕΟΞΕΝΙΑ**», για την υπέροχη φιλοξενία του.

Στον **Νίκο Πέτρου**, για την άδεια δημοσίευσης εκτενών αποσπασμάτων από το βιβλίο του για τον Αχελώο.

Στον **Κώστα** και στον **Μάκη** από την ταβέρνα στην παραλία του Λούρου.

Στην χαρτογραφική εταιρεία **Anavasi** και, προσωπικά, στην **Πηνελόπη Μαντσούκα** για την ψηφιακή αποτύπωση της περιοχής του Δέλτα.

Τον **Νίκο Πλακίδα** για την εκπληκτικές φωτογραφίες τους.

Τέλος, ιδιαίτερα ευχαριστούμε τον καλό μας φίλο **Κώστα Ζαρόκωστα** για την πολύτιμη – από κάθε άποψη – συμβολή του στην δημιουργία του άρθρου.

ΣΑΩ Α.Β.Ε.Ε. - ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Η ελληνική εταιρεία ιχθυοκαλλιέργειας **ΣΑΩ** διατηρεί μονάδες παραγωγής ιχθύων στην θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στην **Νήσο Οξεία των Εχινάδων** και στις εκβολές του Αχελώου. Είναι ένα ευαίσθητο οικολογικό τοπίο, που προστατεύεται από διεθνείς περιβαλλοντικές συνθήκες (Ramsar, Natura 2000) και μπορεί να συνδυαστεί με ελάχιστες δραστηριότητες ήπιας αγροτικής εκμετάλλευσης, όπως η **ιχθυοκαλλιέργεια**.

Η ξεχωριστή γεύση των ψαριών της οφείλεται στον συνδυασμό μοναδικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών: από τη μια τα γλυκά νερά του **Αχελώου** και από την άλλη η θάλασσα του **Ιονίου**, αναπαράγουν φυσικά τις συνθήκες που επικρατούν στην Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου.

Η εταιρεία αποτελεί μια πρόσθετη νότα αισιοδοξίας για την πληγείσα από την κρίση και την ανεργία περιφέρεια, καθώς υποστηρίζει την εργατική και επιχειρηματική εντοπιότητα. Την παραγωγή διαχειρίζεται ένα περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένο και άριστα εξειδικευμένο προσωπικό.

Το συσκευαστήριο της εταιρείας είναι πιστοποιημένο με ISO 22000 για την ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων, εξασφαλίζοντας έτσι τη σωστή και υπεύθυνη διαχείριση των προϊόντων της.

Η ΣΑΩ είναι, κατά κύριο λόγο, εξαγωγική εταιρεία, με παρουσία, ωστόσο, και σε συγκεκριμένα σημεία πώλησης σε όλη την Ελλάδα.

Σ.Α.Ω. Α.Β.Ε.Ε.

Έδρα: Ρήγα Φεραίου 60, 262 21 Πάτρα,
Τηλ.: 2610 277745

Συσκευαστήριο: Νεοχώρι, Μεσολογγίου,
Τηλ.: 26310 26981

www.saosa.gr

κτήμα
Κάκκαβος

ΚΤΗΜΑ ΚΑΚΚΑΒΟΣ

Το **Κτήμα Κάκκαβος** βρίσκεται σε απόσταση 5 περίπου χιλιομέτρων βόρεια της Ιερής Πόλης του **Μεσολογγίου**. Εκεί, στις πλαγιές του Αράκυνθου, πρασινίζει ο ελαιώνας της οικογένειας του **Αλεξανδρόπουλου**. Που, με συνολική έκταση 400 περίπου στρεμμάτων, αποτελεί τον μεγαλύτερο **ομοιογενή ελαιώνα** της περιοχής του Μεσολογγίου.

Το έδαφος του ελαιώνα είναι επικλινές και πετρώδες, σε υψόμετρο που ποικίλλει από τα 80 ως τα 150 μέτρα. Σ' αυτό το ιδανικό φυσικό περιβάλλον, με το ημιορεινό μικροκλίμα, συλλέγεται προσεχτικά ο επιλεγμένος ελαιόκαρπος και αποστέλλεται άμεσα στο ελαιοτριβείο. Εκεί, με την μέθοδο της ψυχρής έκθλιψης παράγεται ένα υψηλής ποιότητας αλλά και πολύ χαμηλής οξύτητας έξτρα παρθένο ελαιόλαδο και αγουρέλαιο. Είναι προϊόντα πολύτιμης διατροφικής αξίας που για την ποιότητά τους έχουν αποσπάσει **διεθνείς τιμητικές διακρίσεις** και προσφέρονται σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές.

Κτήμα Κάκκαβος

Ε.Ο. Αγρινίου - Αντιρρίου θέση βαλτούλια,
Μεσολόγγι

Τηλ:26310-55050

Fax:26310-55113

Email:info@ktimakakkavos.gr

www.ktimakakkavos.gr

Τμήμα του χάρτη Αιτωλία 1:100.000 των εκδόσεων Ανάβαση